

מראי מקומות - בבא מציעא ק"ב

שלא מדעתו אפי' אם הוא שכורה ביד אחרים, וכבר השיג עליו הראב"ד דזה אינו, דהקנין חצר הוא להשוכר ולא להמשכיר. וכ' המגיד משנה דלכא' לשון הגמ' מדוייק טפי כהרמב"ם, מדנקט לשון חצר דמשכיר, ולא כ' דהחצר לא הי' שכור. וע"ע בקצות (שי"ג, א') דכ' דאין כוונת הרמב"ם לומר דכלל הוא דכל קנייני החצר הוא להמשכיר, אלא לעולם בכל מציאות השוכר קונה המציאה מדין קנין חצר. ורק כאן, דהמשכיר השכיר החצר ולא הרפת, אמרי' דמסתמא דעתו להשאיר אצלו הזכות לקנות הזבל, ורק זכות זה אינו נקנה להשוכר. וע"ע בש"ך (שם) מה שהאריך בדעת הרמב"ם והשו"ע (שג"כ פסק כן).

(ה) **מסייע לי' לר' יוסי בר חנינא, וכו' - הק' התוס' ר' פרץ, הא ריב"ח לא אמר אלא בחצר שהוא משתמרת לדעת בעלי', ואי"ז משתמרת אלא לדעת השוכר, ולא לדעת המשכיר. ותי' דמיירי שאמר המשכיר לשוכר לשום עינו בחצר, דהשתא שפיר הוי דעת בעלים. עוד כ' תוס' הרא"ש, דמיירי שהמשכיר דר עם השוכר בחצר, ולכן שפיר הוי משתמרת לדעתו.**

(ו) **כיון דיצא לו שם מציאה בעיר, מיבדל בדילי אינשי מיני' - הק' התוס' הרא"ש, אם דינו כחצר המשתמרת, א"כ ל"ל לומר כל מציאות שיבואו לתוך חצרי היום, וכו', אפי' לא אמר נמי. ותי' "משום רבותא דרישא נקטי' "דאע"פ שאמר, אם חצר שאינה משתמרת היא לא מהני, א"נ כיון דאינה משתמרת ממש, בעינן אמר וישי לעי' מהו הצירוף, ואולי אף דאיכא אינשי דבדילי מיני', אולם אי"ז הברלה כ"כ כמו אם הי' משתמרת, אבל אם הוא גם הוסיף דבורו שרוצה לזכות בה, אולי זהו משלים החסרון, ועכשיו בדלים הישב ממנה, ונעשה כמו משתמרת ממש, וצ"ע.**

(ז) **ואם איתא להא דריב"ח... קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו - הק' תוס', ואם ליתא לדריב"ח, אמאי שבחצר של בעה"ב. ותי' הרמב"ן דאם ליתא לדריב"ח, י"ל דקונה מפני דרכי שלום. והריטב"א כ' די"ל דכל שברפת (ושבחצר) דעתו עליו, ולכן שפיר קנאו.**

(א) **וכשהוא יוצא, לא יטלנו בידו ויוצא - אי' בשאלתות דר' אחאי גאון (קכ"ו) דאיסור זה הוא משום דמבטל המצוה. אבל תוס' כאן הק' על סברא זו, שהרי קיי"ל בציצית דמטילין מבגד לבגד, ולכן כ' דהאיסור הוא משום דע"י שנוטל המזוזה, נמצא שיהיו מזיקין יכולין לבוא שם, והוי כאילו מזיק אותן שידורו בבית. וע"ע בריטב"א דכ' דשאני מזוזה מציצית, דכיון דחלה קדושת שכינה בבית זה, אין לו לסלקה משם [אולם ע' בשאלתות, דאכן משמע דס"ל דהמוכר בגדו עם ציצית לישראל יהי' הדין כמו במזוזה, וצ"ע בכל זה].**

(ב) **ומנכרי, נוטלה בידו ויצא - לכא' משמע דהצירוף הוא דשוכר בית מנכרי, וכן הבין הרמב"ם (מזוזה ה', י"א), דכ' דאם הי' בית של נכרי נוטלה. ומזה הוכיח ההגהות מיימונית (שם) דס"ל להרמב"ם דהשוכר בית מגוי צריך לקבוע שם מזוזה, והביא דהר"י חולק ע"ז וס"ל דפטור לגמרי, ולכא' יש להעיר עליו מסוגיין, וצ"ל שהוא יסבור דכוונת הגמ' הוא דאם יהי' השוכר השני גוי, נוטלה בידו ויצא, ולא דמיירי שהמשכיר גוי הוא.**

(ג) **וקבר אשתו ושני בניו - פי' הריטב"א ישנים, שזהו מדה כנגד מדה, שהרי הוא לא חשש למיתת חבריו, שהרי הם צריכים שימור, וכשאננם משומרים הם מתים, ה"נ כשהוא נטלה, קבר אשתו ובניו.**

(ד) **לא צריכא, בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא - פרש"י, דמיירי שלא השכיר המשכיר את החצר למי ששכר הבית, ולכן הו"ל הזבל להמשכיר. וכ' השטמ"ק בשם ר' יהונתן דלפ"ז חי' של המשנה הוא, דס"ד דאם השוכר מגביה הזבל קונה, כיון דזבל של הפקר הוא, קמ"ל דלא הויא זכייתו זכיי', כיון דכבר קדם אויר חצירו של משכיר, וזכה בו תחלה, דחצר משתמרת הוא. וכל זה לדעת רש"י, אבל הרמב"ם (שכירות ו', ה') כ' דהיכא דהבהמות של אחרים הם, אז הזבל של בעל החצר אפי' אם החצר שכור ביד אחרים, דהדין הוא דחצר של אדם קונה לו**

לא הי' יודע שהיו שם), א"כ לא הי' חייב בשעת מעשה בשילוח. וכ' שיש להביא ראיה מכאן דכל שאינו רוצה ליקח הבנים אינו מתחייב בשילוח. ועכשיו שהכירם, כבר היו נקנים לו ומזומנים היו, ושוב אינו חייב עליהם [כ"ג בכונתו].

(ב) **וכל היכא דאיהו לא מצי זכי לי', חצירו נמי לא זכיא לי'- כ' הריטב"א "ואפי' מדעתו ומרצונו", דהיינו דכיון שהוא אינו יכול לזכות בו, גם ע"י חצירו אינו יכול לזכות בו, ואפי' אם רוצה לזכות בה. וע' במהרצ"ח דכנראה ג"כ נקט כן לדינא, וביאור דבשלמא להצד דחצר משום שליחות אתרבאי, א"כ כל מה דאיהו לא מצי עביד, שליח לא מצי משוי, אבל אם חצר מטעם יד, א"כ למה לא יהי' חצרו יכול לזכות בה, והניח בצ"ע.**

(ג) **נתעברה השנה נתעברה לשוכר- ע' בר"ן בנדרים (סג). שהביא דעת הרשב"א דכל דין מתני' הוא רק בעומד בר"ה ואומר לשנה זו, אבל אם עומד באמצע השנה ואומר לשנה א', אין לו אלא י"ב חודש, והר"ן שם חולק וס"ל דא"כ הו"ל לפרושי, ובאמת אף באומר שנה א', אם נתעברה, נתעברה לשוכר.**

(ד) **ושמואל אמר בכא באמצע חודש עסקי'- פרש"י, דכיון דמספקי' בלשונו, מוקמינן הממון בחזקתו, ומה שכבר דר בה, אינו צריך לשלם, ומה שלא דר בה עדיין, הו"ל בחזקת בעל הקרקע, ולכן או יצא או יתן לו שכרו. והק' תוס' לעיל (ו:), הרי לכא' א"כ נמצא דמה שהוא דר שם לחצי החודש הוי תפיסה לאחר שנולד הספק, והרי קיי"ל דתקפו כהן מוציאין מידו, וא"כ למה אמרי' כאן דאוקמי' ברשותו. ותי' דהתם נכנס בהיתר, לכך מהניא תפיסתו" (וכן הק' ותי' הריטב"א כאן, גם לענין הא דהביא הגמ' בכור בשלשים וכו', דהתם אין לזה חסרון דת"כ, לפי שהי' ברשות). **ושמעתי הסבר לזה ממור"ר הרה"ג ר' רפאל שמואלביץ זצ"ל, דמה דאמרי' דתקפו כהן מוציאין מידו, ולא אמרי' דעכשיו הכהן הוא המוחזק, היינו משום דכיון ד"מוחזקות" שלו בא ע"י מעשה גניבה, א"כ אי"ז מוחזקות שנראה כתפיסת בעלים, וא"כ ע"י תפיסה כזו אינו נעשה מוחזק. אבל****

(ח) **אמר אב"י, במדביק כלי בשולי פרה- הק' הריטב"א ישנים, הא הוי כליו של לוקח ברשות מוכר, ולמה קונה. ותי' דכל זה רק היכא שיש אויר של רשות המוכר, אבל כאן דליכא אויר של רשות מוכר לא אמרי' הכי. אלא דכ' דאכתי ק' לרבא דלא מוקים לה במדביק כלי אלא במניח כלי תחתיה, א"כ הו"ל כליו של לוקח ברשות מוכר, והניח בקו'.**

(ט) **הכא מיפסיק כלי- ע' בקהלות יעקב (י"ט) שחקר בגדר קנין אויר חצר, האם הביאור הוא דאויר החצר עצמו הוא מקום קנין, או דכיון דסופו לנוח, הו"ל כאילו הוא כבר בקרקע, והקרקע הוא המקום קנין. וכ' (אות ב') דלכא' מהגמ' כאן מבואר שהוא משום דהו"ל כאילו הוא מונח בקרקע, דאם האויר עצמו הוא המקום קנין, א"כ מה לי אם מפסיק כלי או לא. אלא דדחה דכיון דמפסיק כלי, וממילא ודאי לא ינוח בקרקע החצר, וא"כ הו"ל כהולך לאיבוד, ואין שייך להחצר כלל, ולכן אינו קונה, וע"ש עוד בביאורו.**

(י) **זאת אומרת, המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה- הק' הלחם משנה (שכירות ו', ה') מכאן לשי' הרמב"ם (שהבאנו לעיל) דמה שהוא בחצר השוכר נקנה לבעה"ב, דהא מבואר דרק מה שהוא ברפת של בעה"ב, אבל מה שהוא בחצר, שהוא שכור, הרי הוא לשוכר, ולפי הרמב"ם למה. ותי' דמיירי בשוורים של השוכר, וכיון דהחצר שכורה לו, ממילא הו"ל הזבל שלו. ומה שברפת של המשכיר, היינו משום דאין הרפת שכורה לו כלל, אז אפי' אם השוורים שלו אין הזבל שלו, דאפקורי מפקיר להו, וכמו דאמרי' לעיל בתורי דאתו מעלמא.**

(יא) **וכי קתני חייבות בשילוח, מקמי דתיפול לחצירו- לכא' משמע דאף דהי' חייב בשילוח מקמי דתפול בחצירו, מ"מ כיון דנפל לחצירו ושוב הוי מזומן, שוב בטל החיוב. אולם ע' בקובץ שמועות (ל"ז) דנקט דלא כזה, דס"ל דודאי אם הי' נתחייב מקודם לא בטל חיובו. אלא הביאור הוא, דכיון דבשעה קודם שתיפול לחצירו לא הי' דעתו ללקחם (שלא הי' דעתו עליהם כלל, שהרי**

בתפיסת היתר, הרי כיון שנכנס להשדה בתורת היתר, הרי שפיר זהו כתפיסת בעלים, וא"כ שפיר יכולין לומר דעכשיו התופס נעשה להמוחזק. וע"ע בתוס' בב"ב (קה). מש"כ ליישב קו' הראשונים מהא דקיי"ל דת"כ מוציאין מידו. וע"ע במהרש"א (ב"ב קה). דכ' דא"יז ק' בהא דראשון ראשון קנה מהא ת"כ מוציאין מידו, שהרי זה חשיב תפיסה קודם שנוולד הספק.

טז) **לא צריכה ביומא דמשלם זמני** - כ' הריטב"א, "י"א שהוא יום אחרון של שכירות, ומן הדין חייב לפרעו, שכבר הגיע זמנו, והיינו דמדמינן לה להיא דשכיר בזמנו נשבע ונוטל, וי"א דיומא דמישלים זמני ממש אינו יכול לכופו לפרעו, אלא דאפשר דרגיל למיפרע, דלא ליתי וליטרדי למחר".

טז) **ור"נ אמר קרקע בחזקת בעלי קיימת... אע"ג דאפיך מיפך** - ביארו הראשונים (רמב"ן, ריטב"א, ועוד) דר"נ ס"ל דמתני' אזיל בשי' סומכוס, דס"ל דממון המוטל בספק חולקין, ולכן אמרי' יחלוקו, אבל למאי דסבירא להו לרבנן דהמע"ה, אמרי' דקרקע בחזקת בעליה קיימת, ולכן צריך השוכר לשלם להמשכיר שכירות של אותו חודש. וע' במשנה למלך (שכירות ז', ב') שהעיר ממש"כ תוס' בב"ב, דבספיקא דדינא לא אמרי' דאוקי ממונא בחזקת מרי קמא, ולכאו' השאלה אם תפוס לשון ראשון או אחרון הוי ספיקא דדינא. וביאר דספק זה הוא באמת ספק במציאות, מה הי' כוונתו, אם כלשון ראשון או אחרון, ולא הי' ספק בדין, ושפיר אמרי' בה דמוקמי' לה בחזקת בעליה. וע"ע בקונטרס הספיקות (א', ב') דהביא מש"כ הרשב"ם, דגם סומכוס מודה דהמע"ה בספיקא דדינא, והק' עליו מסוגיין, דהא מבואר דר' נחמן יפרש מתני' כסומכוס, ואע"ג דלכאו' ספיקא דדינא היא, ומ"מ אמרי' יחלוקו. וכ' דלפי דברי המל"מ הנ"ל א"ש, דכאן אינו ספיקא דדינא, רק ספק במציאות. וע"ש מש"כ להק' על תירוץ זה של המל"מ. והוא כ' דלעולם הוי ספיקא דדינא, אלא דשאני ספיקא דדינא זו מכל ספיקות דדינא, דכ' תוס' בב"ב (קה). דהביאור בהא דאמרי' דספק הוא אם תופס לשון ראשון או לשון אחרון, היינו דהוי כאילו אמר שניהם ביחד, ולכן מספקינן אם ליזיל בתר זה או בתר זה. וספק כזה, אין שייך כלל לדיין להכריע, ואי"ז סתם ספק שיש להדיין, או לחכמים, אם הדין כזה או כזה, הרי זה ספק בדין בעצם, ואין שייך לשום דיין בעולם להכריע ספק כזה, ולכן שפיר אמרי' יחלוקו לפי סומכוס. אולם כל זה דלא כתוס' בב"ב (סב: דכ' להדיא דספק זה דגמרן הוא

טז) **מת האב בתוך שלשים יום, בחזקת שלא נפדה עד שיביא רא' שנפדה** - הק' בהערות להגרי"ש בבכורות (ט.מ.), ומהו אם יביא רא' שנפדה, הרי קודם ל' יום אין חיוב כלל על הבן לפדותו, וכשהגיע ל' יום כבר מת האב, וא"כ אין שייך כלל לפדותו, הרי אין הכסף עוד של האב. וע"ש מה שדן בזה, וסיים דצ"ל דהיכא דהאב מייחד המעות לפדיון בנו קודם ל' יום, דאם עדיין האב בחיים לאחר ל' יום, אז חל הפדיון ע"י מה שנתן האב מקודם. ואם כבר מת האב, הרי שוב חל החיוב על הבן לפדות עצמו, וא"כ שוב הוי כאילו נתן הה' סלעים שיהיו פדיון על הבן, ומהני כמו שיכול אחר לפדותו (וע"ע כע"ז באילת השחר כאן).